

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Δ. Ο ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΚΑΙ 20^ο ΑΙΩΝΑ

1. Οικονομική και πνευματική ανάπτυξη

(Γ Ημερήσιο – Επαναληπτικές 2011 και Δ Εσπερινό – Επαναληπτικές 2011)

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε στη συμβολή του διαμετακομιστικού εμπορίου στην οικονομική ανάπτυξη του Ποντιακού Ελληνισμού κατά τον 19ο και τις αρχές του 20ου αιώνα.

Κείμενο Α

Στήν Τραπεζούντα τό 1869 ή αξία τῶν εἰσαγωγῶν εἶχε φθάσει στά 62.787.464 φράγκα, μέ χώρες προελεύσεως κατά σειρά: Ἀγγλία, Περσία, Γαλλία, Ρωσία, Ἑλβετία καί προτελευταία τήν Ἑλλάδα μέ 131.150 φράγκα, καί τῶν ἐξαγωγῶν στά 37.901.438 φράγκα, μέ προορισμό κατά σειρά: Περσία, Κωνσταντινούπολη, Ρωσία, Γαλλία, Καύκασο κ.ἄ. Τὸν ἴδιο χρόνο εἶχαν ἔρθει στὸ λιμάνι τῆς Τραπεζούντας 297 ἀτμόπλοια καί 704 ἰστιοφόρα. Μέ τίς χερσαῖες συγκοινωνίες καί ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ δρόμο Τραπεζούντας - Ἐρζερούμ - Ταυρίδας πολλά καραβάνια μετέφεραν ἐμπορεύματα πρὸς καί ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πρὸς τὴν Περσία καί ἄλλες χώρες.

Ιστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τ. ΙΓ': Νεώτερος Ἑλληνισμός ἀπὸ τὸ 1833 ὡς τὸ 1881,

Ἀθήνα: Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, 1977, σ.435.

Κείμενο Β

Στόν Πόντο ή οικονομική δραστηριότητα περιοριζόταν στήν παραλιακή ζώνη καί σ' αὐτή πάλι ἠκμαζε τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο. Τὸ σπουδαιότερο κέντρο ἦταν ή Τραπεζούντα, πού βρισκόταν στὸ τέρμα τοῦ χερσαίου δρόμου καί στὸ ἐπίκεντρο τῆς ἐπικοινωνίας τῆς Περσίας καί τῆς Κασπίας μέ ὅλη τὴ Μικρὰ Ἀσία καί μέ τὴ Δύση. Τὸ ἐμπόριο τῆς Τραπεζούντας ἀναπτύχθηκε ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ 1883, ὅταν ή Ρωσία ἀπέκλεισε τὴν ὁδὸ μέσω Καυκάσου στὸ περσικὸ ἐμπόριο, μέχρι τὸ 1906, ὅποτε ἀποκαταστάθηκε πάλι ή ἐπικοινωνία μέσω Ρωσίας. Στὸ διαμετακομιστικὸ ἐμπόριο τῆς Τραπεζούντας ή ἑλληνικὴ ναυτιλία ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλο - ἐρχόταν τρίτη στίς εἰσαγωγές καί ἐξαγωγές στὸ λιμάνι τῆς πόλεως. Ὑπῆρχε ὑποκατάστημα τῆς Τράπεζας Ἀθηνῶν, ἐνῶ οἱ ντόπιοι μεγάλοι τραπεζικοὶ καί ἐμπορικοὶ οἶκοι τῶν Γ. Καπαγιαννίδη, ἀδελφῶν Φωστηροπούλου καί τῶν Θεοφύλακτου καί Λεοντίδη ἤλεγχαν τὴν οικονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου. Δεύτερη σὲ σημασία ἐρχόταν ή Ἀμισὸς (Samsun) πού ἠκμαζε ὡς κέντρο ἐξαγωγῆς καπνοῦ καί διέθετε καί αὐτὴ ὑποκατάστημα τῆς Τράπεζας Ἀθηνῶν. Ἡ Κερασούντα καί τὰ Κοτύωρα ἠκμαζαν ἐπίσης· καί ἐκεῖ τὸ ἐμπόριο ἦταν στά χέρια τῶν Ἑλλήνων.

Κείμενο Γ

[...] Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, τῶν ἐλλήνων ἐμπόρων τοῦ Πόντου ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19^{ου} αἰῶνα ὀφείλεται κατὰ ἓνα μέρος στὴν εὐνοϊκὴ μεταχείριση πού ἀπολάμβαναν ἀπὸ τὴν τσαρική Ρωσία καί σέ μικρότερο βαθμὸ ἀπὸ ἄλλες μεγάλες Δυνάμεις. Οἱ πολὺγλωσσοι Ἕλληνες ἔμποροι ὑπῆρξαν πολὺτιμοι συνέταιροι, ἐπειδὴ γνώριζαν καλὰ τίς τοπικὲς ἐμπορικὲς συνθήκες καί εἶχαν ἐκτεταμένους ἐπαφές μέ ἑλληνικὲς παροικίες στὴν Εὐρώπη καί σ' ὁλόκληρη τὴν ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία. Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες χριστιανοὶ ἦταν ἐξίσου πολὺτιμοι γιὰ τὴν προώθηση εὐρωπαϊκῶν καί ἰδιαίτερα ρωσικῶν πολιτικῶν φιλοδοξιῶν σέ βάρος ὀθωμανικῶν ἐδαφῶν. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς διέθεταν συχνὰ διπλωματικὰ διαβατήρια ἢ ἀπήλαυναν προστασία εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων καὶ ὀφελήματα ἀπὸ τὸ σύστημα τῶν διομολογήσεων. Μ' αὐτὲς τίς συνθήκες ὁ ἀριθμὸς τῶν μουσουλμάνων ἐμπόρων στὴ Μαύρη Θάλασσα μειώθηκε σημαντικὰ σέ ἀριθμὸ καὶ δύναμη γύρω στὰ τέλη τοῦ περασμένου καὶ στίς ἀρχὲς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα.

Αλ. Ἀλεξανδρῆς, *Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου, 1918-1922*, σελ. 427 – 428.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Δ. Ο ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΚΑΙ 20^ο ΑΙΩΝΑ

2. Αγώνες για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας (1917 – 1922)

(Δ Εσπερινό – Επαναληπτικές 2013)

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα, να αναφερθείτε στην κατάσταση που επικράτησε στην Τραπεζούντα από τον Απρίλιο του 1916 έως τον Φεβρουάριο του 1918.

Κείμενο Α

Μόλις ξέσπασε ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος, ο Χρύσανθος πλησίασε τον Τούρκο κυβερνήτη της πόλης και υποσχέθηκε ότι το ποίμνιό του θα παρέμενε πιστό στον σουλτάνο. [...] Την άνοιξη του 1916 έστρεψε τη διπλωματική του δεξιότητα προς μία διαφορετική κατεύθυνση. Καθώς ο οθωμανικός στρατός υποχωρούσε και τα τσαρικά στρατεύματα εισέβαλλαν στην Τραπεζούντα, ο μητροπολίτης ήταν εκείνος που παρέδωσε επίσημα την πόλη στους Ρώσους θέλοντας, ίσως, με αυτό τον τρόπο να δείξει ότι επρόκειτο για «απελευθέρωση» των χριστιανών και «σκληριά» των Τούρκων. Αλλά και κατά την διάρκεια της κατοχής ο Χρύσανθος εργάστηκε για το καλό των ντόπιων Τούρκων και μουσουλμάνων ώστε να μην υποφέρουν αναίτια.

Br. Clark, Δυό φορές ξένος. Οι μαζικές απελάσεις που διαμόρφωσαν την σύγχρονη Ελλάδα και Τουρκία, μετ. Β. Ποταμιάνου, Αθήνα: Ποταμός, 2007, σ. 140.

Κείμενο Β

[Μαρτυρία Ιωάννη Χολετσίδη]

Έγινε μεγάλη υποδοχή στους Ρώσους [...]. Οι Έλληνες από πάντα αγαπούσαν τον Ρώσο. Το ήξεραν και οι Τούρκοι και, όταν ακούστηκε πως έρχονταν οι Ρώσοι, οι Τούρκοι μάς έλεγαν: «Ο νουνός σας έρχεται, είστε χαρούμενοι». Μερικοί Τούρκοι είχαν κρυφτεί σε χριστιανικά σπίτια. Όταν εγκαταστάθηκαν πια οι Ρώσοι στην Τραπεζούντα, φανερώθηκαν και οι λίγοι κρυμμένοι Τούρκοι. Κανείς δεν τους πείραξε. Ούτε ρουθούνι δεν άνοιξε.

Από τον Απρίλιο του 1916 ως τον Νοέμβριο του 1917 περάσαμε πολύ καλά. Και οι δουλειές πήγαιναν καλά και η καρδιά μας ήταν ήσυχη κι ευχαριστημένη. Στην Τραπεζούντα είχε εγκατασταθεί το επιτελείο του ρωσικού στρατού. Τα στρατεύματά τους είχανε φθάσει ως την Τρίπολη. Ξαφνικά όμως, τον Νοέμβριο του 1917 αλλάξανε τα πράγματα [...]. Ως τον Φεβρουάριο του 1918 είχανε φύγει και οι τελευταίοι ρώσοι στρατιώτες.

Η Έξοδος του Ελληνισμού του Πόντου. 90 χρόνια από την Μικρασιατική Καταστροφή, Αθήνα: Η Καθημερινή – Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, 2012, σσ. 6 – 7.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Δ. Ο ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΚΑΙ 20^ο ΑΙΩΝΑ

2. Αγώνες για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας (1917 – 1922)

(Δ Εσπερινό – Επαναληπτικές 2008)

Αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που ακολουθεί και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να αιτιολογήσετε τη στάση του Ελ. Βενιζέλου στις εθνικές διεκδικήσεις των Ελλήνων του Πόντου στο συνέδριο Ειρήνης στο Παρίσι και να αναφέρετε τις άμεσες αντιδράσεις των Ποντίων που αυτή προκάλεσε.

Στο ανά χείρας ιστόρημα περιορίζομαι να επισημάνω ορισμένα γεγονότα. Πρώτον ότι η επίσημη Ελλάδα, εκπροσωπούμενη από τον Βενιζέλο, δεν αγωνίστηκε, ούτε επεδίωξε καν την απόκτηση των κατοικουμένων κατά πλειοψηφία από Έλληνες παραλίων της Μαύρης Θάλασσας. Κι όχι μόνο τούτο, αλλά υπήρξε χλιαρή και άτονη η όλη υποστήριξη προς τα διαβήματα των Ποντίων προς τους Μεγάλους Νικητές του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Για τους εξής λόγους:

Πρώτον γιατί ο Βενιζέλος απέβλεπε στο να φθάσει η Ελλάδα στα πρόθυρα της Κωνσταντινούπολης, να πατήσει πόδι στην Ιωνία και να παγιώσει αυτή την επέκταση, για την οποία ήδη είχε συναντήσει ζωηρές αντιδράσεις που, με άπειρες δυσκολίες, εξουδετέρωσε ή παρέκαμψε. Δεν ήθελε, λοιπόν, να φανεί υποστηρίζοντας υπερφίαλες αξιώσεις.

Δεύτερον γιατί, λόγω της γεωγραφικής θέσης του Πόντου, θα ήταν ακατόρθωτο εγχείρημα η αποστολή στρατευμάτων για την απελευθέρωσή του. Κι αν ακόμα η Αντάντ επιδίκαζε στην Ελλάδα, με τη Συνθήκη των Σεβρών, και τον Πόντο, πάλι δε θα μπορούσαμε να τον κρατήσουμε, γιατί ήταν πολύ μακριά από τις βάσεις ανεφοδιασμού. Και η διασπορά των στρατιωτικών δυνάμεων θα ήταν σε βάρος μας. Ενώ ο Κεμάλ θα είχε την ευχέρεια να μετακινεί το στρατό του άλλοτε κατά του βορείου μετώπου, άλλοτε κατά του δυτικού.

Τρίτον, γιατί οι τουρκοσοβιετικές συνεννοήσεις και συμφωνίες εδημιούργησαν μια νέα τάξη πραγμάτων στην περιοχή Ανατολικής Μικρασίας, Πόντου, Καυκάσου, Περσίας και προξένησαν πολλές ανησυχίες στην Αγγλία και στις άλλες Δυτικές Δυνάμεις, που ενδιαφέρονταν για την εκμετάλλευση των πετρελαιοφόρων περιοχών.

Όλα αυτά τα έβλεπε ο Βενιζέλος και αποθάρρυνε τις επιτροπές των Ποντίων που πολιορκούσαν τις αντιπροσωπείες των Μεγάλων στις Διασκέψεις. Η ένωση του Πόντου με την Ελλάδα ήταν κάτι παραπάνω από ανέφικτη, ήταν ουτοπική – αυτό έβλεπε ο Βενιζέλος.

Φ. Κλεάνθη, *Ετσι χάσαμε τη Μικρασία*, σσ. 183 – 184.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Δ. Ο ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΚΑΙ 20^ο ΑΙΩΝΑ

2. Αγώνες για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας (1917 – 1922)

(Γ Ημερήσιο – Επαναληπτικές 2010)

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε στη διπλωματική δραστηριότητα που ανέπτυξε το 1919 ο μητροπολίτης Χρυσάνθος, όσον αφορά το Ποντιακό Ζήτημα, στη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης στο Παρίσι και στις διαπραγματεύσεις του με τους Αρμένιους μέχρι την υπογραφή της συνθήκης φιλίας και συνεργασίας ανάμεσα στους Μπολσεβίκους και τον Κεμάλ τον Μάρτιο του 1921.

Κείμενο Α

Τήν ουσιαστική ευθύνη για την προβολή των ποντιακών θέσεων στη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης ανέλαβε ο μητροπολίτης Χρυσάνθος. Από τό 1919 ως τό 1922 ό θρησκευτικός αυτός ήγέτης υπήρξε ό δυναμικός έκφραστής του κινήματος για την ίδρυση ποντιακού κράτους. Σέ τελευταία ανάλυση ό Χρυσάνθος, καθώς καί όλες οί ποντιακές οργανώσεις, επιθυμούσε την ένωση του Πόντου μέ τό ελεύθερο ελληνικό κράτος [...].

Έτσι, μαζί μέ τόν Τοποτηρητή του Πατριαρχικού Θρόνου, Μητροπολίτη Προύσης Δωρόθεο, καί τόν Πατριαρχικό σύμβουλο γιατρό Άλέξανδρο Παππά, ό Χρυσάνθος πήγε στό Παρίσι για νά αντιπροσωπεύσει εκεί στην Διάσκεψη τά δίκαια του αλύτρωτου ποντιακού ελληνισμού. Χωρίς χρονοτριβή ό Χρυσάνθος, μέ την βοήθεια του Παππά, προετοίμασε ένα έκτενές υπόμνημα [...] (με το οποίο) ζητούσε την άπαλλαγή του ελληνικού στοιχείου από τό τουρκικό καί την ίδρυση ενός «Αυτόνομου Ελληνικού Κράτους» [...]. Ό Γάλλος διπλωμάτης (Ζύλ Καμπόν) υπέδειξε στον Μητροπολίτη νά προετοιμάσει τό έδαφος παρουσιάζοντας τίς αξιώσεις του στους Βρετανούς καί Αμερικανούς αντιπροσώπους. Τήν υπόδειξη αυτή ό Χρυσάνθος ακολούθησε χωρίς καθυστέρηση. Υπό τό πνεύμα εκείνου του υπόμνηματος μίλησε ό Μητροπολίτης στό Γάλλο πρωθυπουργό Πουανκαρέ καθώς καί στά μέλη της άγγλικής άποστολής. Στόν Κλεμανσώ ειδικά έδωσε καί πρόσθετο σημείωμα περί του ποντιακού ζητήματος...

Α. Αλεξανδρής, *Η ανάπτυξη του έθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου, 1918 – 1922: Ελληνική έξωτερική πολιτική καί τουρκική αντίδραση*, στον τόμο *Μελετήματα γύρω από τόν Βενιζέλο καί την εποχή του*, μέ την έποπτεία Θ. Βερέμη καί Ο. Δημητρακόπουλου (Δοκίμιο-Ιστορία, 1), Αθήνα: Φιλипπότης, 1980, σσ. 436 – 437.

Κείμενο Β

Ό Χρυσάνθος ακολουθώντας τίς οδηγίες του Βενιζέλου, συνομίλησε ανεπίσημα μέ τούς Αρμένιους αντιπροσώπους στη Διάσκεψη της Ειρήνης τόν Μάιο του 1919 στό Παρίσι.

Έτσι, παρόλο που παρέμεινε ένας αφοσιωμένος θιασώτης του ποντιακού κινήματος ανεξαρτησίας, μετά τις συναντήσεις του με τον Βενιζέλο δέχθηκε να διερευνήσει τις πιθανότητες αρμενο-ποντιακής συνεργασίας. Μιά τέτοια πρόταση έγινε περισσότερο έλκυστική μετά την αποτυχία του Μητροπολίτη να εξασφαλίσει συγκεκριμένη βοήθεια για την ίδρυση χωριστού κράτους Πόντου κατά τη διάρκεια των διπλωματικών του ενεργειών στην Ευρώπη το καλοκαίρι του 1919 [...]. Συνεχίζοντας τη διπλωματική του προσπάθεια, ο Χρυσάνθος έφθασε στην αρμενική πρωτεύουσα Έριβάν. Εκεί έλαβε μέρος σε παρατεταμένες συνδιασκέψεις με την αρμενική κυβέρνηση από τις 10 ως τις 16 Ιανουαρίου 1920 [...]. Τελικά, αυτές οι παρατεταμένες διαπραγματεύσεις τερματίστηκαν όταν οι Έλληνες Πόντιοι και η αρμενική κυβέρνηση του Έριβάν συμφώνησαν να δημιουργηθεί μια «ποντιο-αρμενική συνομοσπονδία», έμεινε όμως να καθορισθεί επακριβώς ο βαθμός όμοσπονδοποίησής της. Η συμφωνία υπογράφηκε από τον Αρμένιο Πρωθυπουργό Α. Χατισιάν και τον Μητροπολίτη Χρυσάνθο...

Α. Αλεξανδρής, *Η ανάπτυξη του έθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου, 1918-1922: Ελληνική έξωτερική πολιτική και τουρκική αντίδραση*, στόν τόμο: *Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του*, με την εποπτεία Θ. Βερέμη και Ο. Δημητρακόπουλου (Δοκίμιο-Ιστορία, 1), Αθήνα: Φιλιπότης, 1980, σσ. 446 – 448.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Δ. Ο ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΚΑΙ 20^ο ΑΙΩΝΑ

2. Αγώνες για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας (1917 – 1922)

(Γ Ημερήσιο – Κανονικές 2023)

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις και τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

- α. τον ρόλο του Κ. Κωνσταντινίδη στον αγώνα για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας (μονάδες 11)
- β. τη στάση του Ελ. Βενιζέλου σχετικά με τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων και την αντίθεσή τους σ' αυτή κατά την περίοδο διεξαγωγής του Συνεδρίου Ειρήνης στο Παρίσι (μονάδες 14).

Κείμενο Α

Οι προπολεμικές δεσμεύσεις των νικητριών Δυνάμεων περί εφαρμογής της αρχής της αυτοδιάθεσης ως βάσης για την αναδιοργάνωση του μεταπολεμικού κόσμου δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τη διατύπωση κάθε είδους εθνικών διεκδικήσεων. Επιπλέον, το ελληνικό κράτος είχε βρεθεί στην πλευρά των νικητών εν αντιθέσει με την ηττημένη Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι [...] εξελίξεις αυτές δημιούργησαν στον Κωνσταντινίδη την αίσθηση του επείγοντος: «Συστάσει υψηλών φιλικών κύκλων δυναμένων ως εκ της θέσεώς των να γνωρίζωσι την εν γένει κατάστασιν, έκρινα καλόν να συγκαλέσω 22 Ιανουαρίου / 4 Φεβρουαρίου 1918 το Παμποντιακόν Συνέδριον εν Μασσαλία [...]». Τα πράγματα για τον Κωνσταντινίδη ήταν ξεκάθαρα: οποιαδήποτε περαιτέρω καθυστέρηση της έναρξης των εργασιών του παμποντιακού συνεδρίου μεγιστοποιούσε τον κίνδυνο να μείνει η ποντιακή περιοχή εκτός νυμφώνος κατά τον τελικό διακανονισμό των εκκρεμών πολεμικών ζητημάτων.

Ελευθερία Κυφωνίδου, *Ποντιακό Ζήτημα: Στρατηγικές επιλογής και αδιέξοδα, 1917 – 1922*,
Ιωάννινα 2022, σελ. 72 (διασκευή).

Κείμενο Β

Οι εδαφικές διεκδικήσεις της Ελλάδας διατυπώθηκαν αναλυτικά στο υπόμνημα που υπέβαλε ο Βενιζέλος προς τη Συνδιάσκεψη στις 17/30 Δεκεμβρίου 1918 [...]. Αναγνωρίζοντας τις αντικειμενικές δυσχέρειες που προέκυπταν λόγω της γεωγραφικής απομόνωσής του από τις υπόλοιπες περιοχές με πυκνό ελληνικό πληθυσμό, ο Βενιζέλος απέφυγε να διατυπώσει διεκδικήσεις για τον Πόντο. Η Ελλάδα, ακόμα και αν εξασφάλιζε τη συγκατάθεση των Μεγάλων Δυνάμεων, δεν ήταν σε θέση να παρέμβει στρατιωτικά στην περιοχή προκειμένου να επιβάλει με τη δύναμη των όπλων, εάν αυτό

απαιτούνταν, τη θέλησή της. Ταυτόχρονα, δεδομένου ότι σοβαρές αμφιβολίες εκφράζονταν για τη δυνατότητα των Ποντίων να αντιμετωπίσουν μόνοι τους ενδεχόμενες τουρκικές πιέσεις, ο Βενιζέλος απέρριψε και τη λύση της ίδρυσης ανεξάρτητου ποντιακού κράτους. Εισηγήθηκε, ωστόσο, την ενσωμάτωση του Πόντου [...] στη νεοσυσταθείσα Αρμενική Δημοκρατία, στο πλαίσιο της οποίας εικαζόταν ότι οι Έλληνες θα απολάμβαναν πλήρους ισονομίας και ισοπολιτείας, διασφαλίζοντας έτσι τη συνέχιση της παρουσίας τους και την ευημερία τους στις πατρογονικές τους εστίες.

Αντώνης Κλάψης, «Στο κλουβί της Ελλάδος της στενής μας κλεισμένοι»: Πολιτική και διπλωματία της ελληνικής εθνικής ολοκλήρωσης, 1821 – 1 23, Αθήνα 2019, σελ. 297, 300.

Κείμενο Γ

Στις αρχές Φεβρουαρίου 1919, αναπτύσσοντας ο Βενιζέλος στο Ανώτατο Συμβούλιο τις ελληνικές διεκδικήσεις, εξέφρασε την αντίθεσή του για τη δημιουργία Ποντιακής Δημοκρατίας και υποστήριξε την ένταξη της Τραπεζούντας στο Αρμενικό κράτος [...]. Όπως ήταν φυσικό όμως προκάλεσε και πάλι αντιδράσεις των Ποντίων, που στην Κωνσταντινούπολη εκδηλώθηκαν με την υποβολή υπομνημάτων προς τους αρμοστές των Δυνάμεων, στα οποία επαναλάμβαναν το αίτημα της ενώσεως με την Ελλάδα ή τουλάχιστον της δημιουργίας «Ελληνικής Δημοκρατίας του Πόντου».

Έφη Αλλαμανή και Κρίστα Παναγιωτοπούλου, «Το ζήτημα του Πόντου» στο: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΕ', Αθήνα 1978, σελ. 113 (διασκευή).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Δ. Ο ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΚΑΙ 20^ο ΑΙΩΝΑ

2. Αγώνες για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας (1917 – 1922)

(Εξετάσεις Ομογενών 2025)

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε στη διοίκηση της Τραπεζούντας από τον μητροπολίτη Χρυσανθο κατά την περίοδο 1916-1918.

Κείμενο Α

[...] Ο ελληνικός ποντιακός παράγων αναγνωρίσθηκε επίσημα κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου και από την πλευρά των Τούρκων και από την πλευρά των Ρώσων, καθώς και από τις δυνάμεις της Αντάντ. Είναι αξιοσημείωτο ότι την παραμονή της ρωσικής κατοχής της Τραπεζούντας (16 Απριλίου 1916), ο Τούρκος βαλής της Τραπεζούντας Μεχμέτ Τζεμάλ Αζμή μπέη και ο αντιπρόσωπος της νεοτουρκικής κυβέρνησης στη Μαύρη Θάλασσα Αλή Ρεζά μπέη παρέδωσαν τη διακυβέρνηση της περιοχής της Τραπεζούντας σε ελληνομουσουλμανικό τοπικό συμβούλιο. Στον μητροπολίτη Τραπεζούντας Χρυσανθο Φιλιππίδη εμπιστεύθηκαν πλήρεις εξουσίες, καθώς και σε μια Επιτροπή από τρεις επιφανείς Έλληνες και τους αρχηγούς της Αστυνομίας και της Χωροφυλακής. Η προσωρινή κυβέρνηση της Τραπεζούντας διατηρήθηκε για δύο χρόνια και λάμβανε όλο και περισσότερο αυτόνομο χαρακτήρα.

Αλέξης Αλεξανδρής, «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου, 1918- 1922», στο: Θάναος Βερέμης και Οδυσσέας Δημητρακόπουλος (επιμ.), *Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του*, Αθήνα, Φιλιππότης, 1980, σελ. 430 – 431.

Κείμενο Β

Τον Νοέμβριο του 1914 και τον Φεβρουάριο του 1915, ο ρωσικός στόλος βομβάρδισε την Τραπεζούντα, την οποία η Ρωσία κατέλαβε τελικά στις 18 Απριλίου 1916, στο πλαίσιο της ρωσικής εισβολής στην Τουρκία. Δύο ημέρες νωρίτερα, πριν οι τουρκικές αρχές τραπούν σε φυγή, οι Ρώσοι συγκρότησαν προσωρινή κυβέρνηση υπό τον μητροπολίτη Τραπεζούντος Χρυσανθο [...]. Μάλιστα, οι Ρώσοι εμπιστεύθηκαν στον ορθόδοξο μητροπολίτη και την προστασία των μουσουλμάνων [...].

Νίκος Πετσάλης – Διομήδης, *Ο Βενιζέλος και η πρόκληση της Μεγάλης Ιδέας: γεγονότα και επανεκτιμήσεις* (επιστημονική επιμέλεια: Ιωάννης Δ. Στεφανίδης), Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2023, σελ. 119 (διασκευή).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Δ. Ο ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΚΑΙ 20^ο ΑΙΩΝΑ

2. Αγώνες για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας (1917 – 1922)

(Γ Ημερήσιο – Επαναληπτικές 2025)

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε στη διοίκηση της Τραπεζούντας από τον μητροπολίτη Χρύσανθο κατά την περίοδο 1916-1918.

Κείμενο Α

[...] Ο ελληνικός ποντιακός παράγων αναγνωρίσθηκε επίσημα κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου και από την πλευρά των Τούρκων και από την πλευρά των Ρώσων, καθώς και από τις δυνάμεις της Αντάντ. Είναι αξιοσημείωτο ότι την παραμονή της ρωσικής κατοχής της Τραπεζούντας (16 Απριλίου 1916), ο Τούρκος βαλής της Τραπεζούντας Μεχμέτ Τζεμάλ Αζμή μπέη και ο αντιπρόσωπος της νεοτουρκικής κυβέρνησης στη Μαύρη Θάλασσα Αλή Ρεζά μπέη παρέδωσαν τη διακυβέρνηση της περιοχής της Τραπεζούντας σε ελληνομουσουλμανικό τοπικό συμβούλιο. Στον μητροπολίτη Τραπεζούντας Χρύσανθο Φιλιππίδη εμπιστεύθηκαν πλήρεις εξουσίες, καθώς και σε μια Επιτροπή από τρεις επιφανείς Έλληνες και τους αρχηγούς της Αστυνομίας και της Χωροφυλακής. Η προσωρινή κυβέρνηση της Τραπεζούντας διατηρήθηκε για δύο χρόνια και λάμβανε όλο και περισσότερο αυτόνομο χαρακτήρα.

Αλέξης Αλεξανδρής, «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου, 1918- 1922», στο: Θάναος Βερέμης και Οδυσσέας Δημητρακόπουλος (επιμ.), *Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του*, Αθήνα, Φιλιππότης, 1980, σελ. 430 – 431.

Κείμενο Β

Χαρακτηριστικό της εμπιστοσύνης που απολάμβανε ο Χρύσανθος ακόμη και στην επίσημη τουρκική ηγεσία είναι η ανάθεση της προεδρίας της προσωρινής κυβερνήσεως Τραπεζούντας στον μητροπολίτη, σε δραματική συνομιλία λίγο πριν αποχωρήσει η τουρκική ηγεσία και εγκαταλείψει την πόλη στα ρωσικά στρατεύματα (16 Απριλίου 1916). Η προσωπική μαρτυρία του μητροπολίτη Χρύσανθου για το γεγονός διακρίνεται από ιερατική αξιοπρέπεια: «Η συνομιλία ήτο είδος διαθήκης, καθ' ην μετά πέντε περίπου από της αλώσεως αιώνας η κυβέρνησις της Τραπεζουσίας χώρας εδίδετο πάλιν εις τους Έλληνας, υπό την προστασίαν δε και μέριμναν της Ελληνικής Εκκλησίας Τραπεζούντος ετίθεντο υπό των επισήμων τουρκικών αρχών οι μουσουλμάνοι της Τραπεζουσίας χώρας. Οι υπό του βαλή Τραπεζούντος και του αντιπροσώπου των Νεοτούρκων κατά τη νύκτα εκείνην λεχθέντες λόγοι ήσαν επίσημος αναγνώρισις της ανθρωπιστικής και χριστιανικής

αποστολής και δράσεως της Ελληνικής Εκκλησίας» (Μητροπολίτη Χρυσάνθου «Η Εκκλησία της Τραπεζούντος»).

Έφη Αλλαμανή και Κρίστα Παναγιωτοπούλου, «Ο ελληνισμός της Μικράς Ασίας σε διωγμό», στο: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΕ', Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1978, σελ. 102 (διασκευή).

Κείμενο Γ

Τον Νοέμβριο του 1914 και τον Φεβρουάριο του 1915, ο ρωσικός στόλος βομβάρδισε την Τραπεζούντα, την οποία η Ρωσία κατέλαβε τελικά στις 18 Απριλίου 1916, στο πλαίσιο της ρωσικής εισβολής στην Τουρκία. Δύο ημέρες νωρίτερα, πριν οι τουρκικές αρχές τραπούν σε φυγή, οι Ρώσοι συγκρότησαν προσωρινή κυβέρνηση υπό τον μητροπολίτη Τραπεζούντος Χρυσάνθο [...]. Μάλιστα, οι Ρώσοι εμπιστεύθηκαν στον ορθόδοξο μητροπολίτη και την προστασία των μουσουλμάνων [...].

Νίκος Πετσάλης – Διομήδης, *Ο Βενιζέλος και η πρόκληση της Μεγάλης Ιδέας: γεγονότα και επανεκτιμήσεις* (επιστημονική επιμέλεια: Ιωάννης Δ. Στεφανίδης), Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2023, σελ. 119 (διασκευή).